

EDMOND SAUSSAY: PROSATEURS TUROS CONTEMPORAINS

(Ed. de Boccard. Paris)

A konstantinápolyi francia Régészeti Intézet antológiát adott ki, amely megfelelő irodalomtörténeti keretben mutatja be az európai olvasónak a kemali Törökország fiatal irodalmát.

Kemál 1922-ben megmentette országát és a haldokló otomán birodalom helyén megszervezte az új, egészséges török nemzetet. A balsikerben és elvetélésekben oly' gazdag XX. század egyik legmeglepőbb tette volt ez. Kemál gyökeresen átalakította Törökország politikai, gazdasági és kulturális életét. A legkényesebb kérdésekhez is katonai módszerekkel nyult. A kulturális átalakítás tervét úgy dolgozta ki, mintha hadgyakorlatot készített volna elő s a művészeket és a tudósokat úgy citálta maga elé, minit a többi állami hivatalnokokat. A mai török irodalom, bizonyos mértékig éppen úgy „irányítás” alatt áll, mint a gazdasági élet, a tudomány, mint a török lakosság ruházkodása, a török nyelv és zene.

A fiatal török irodalom, legalább is hivatalosan elismert képviselőiben, nem ellenzéki, de él s úgy tűnik, hogy független fejlődésre is képes, még pedig nem mindig a tiszta nemzeti irodalom fejlesztésének módozatait kutató állami bizottság által megszabott irányban. Ez az irodalom általában az új rendszert dicséri és a régit ostromozza. Gyakran előfordul, hogy az apologétikus szándék a művészi teljesítmény rovására megy, de a jó író Törökországban is jó író marad. Edmond Saussay gondosan összeválogatott és kitűnően fordított antológiájának nem egy darabja igazi irodalmi érték.

A gyűjtemény baloldalán *Nazim Hikmet-et*, a kollektív problémák nagytrehetségű ábrázolóját ismerjük meg. — *Ahmed Hakim*, a török Mallarmé, a l'art pour l'art híve, nem igen érdeklődik társadalmi kérdések iránt, de a Gáziról írott arcképe minden török antológiában szerepel. *Falik Rivki* viszont „már évek óta lemondott arról, hogy művésznek tartsa magát”. „Egy ügyinek vagyok a katonája, — írja — művészet, irodalom, cikkek, ujságok, utazás; mindent felhasználok, ha hasznos, s abban a mértékben, amennyire hasznos”. Stílusát a „megtisztított” új török nyelv legjobb példájának tekintik.

A művelt kelleti ember igen gyakran alacsonyabbrendűségi komplexusban szenved. Egy részük ezt úgy reagálja le, hogy a lehető legnyugatibb igyekszik lenni, mások viszont saját értékeik felé fordulnak. *Peyami Szafa* közvetítő álláspontot foglal el. Elismeri, hogy Kellét kénytelen átvenni a Nyugattól annak technikáját, de az a véleménye, hogy Nyugat is tanulhat a kelettől, főképp a művészet területén. A két villáig határán fekvő Törökország feladata a Kellét és Nyugat közti csere megkönnyítése s a szintézis előkészítése. *Peyami Szafa* ezt a problémát irodalmi síkon egy fiatal török leány két szerelem és két civilizáció között való tragikus vergődésében veti fel. A nőkérdés különben is égetően időszerű, szinte kimerithetetlen témája a török regényíróknak. *Jakub-Kadri* regénye, a misztikus bukott nőről Dosztojevskihez méltó. *Omer Szajfeddin* Toss című novellája a legjobb Maupassant irásokra emlékeztet. Az antológia egyetlen nőírója. *Halidé Edib*, a török otthon változásait, a szabadságharcot és az új asszonyt írja meg. — Saussay könyvében ezenkívül történészek, etnográfusok, esszéírók és irodalom, kutatók is szerepelnek. Az antológia így hű képét adja az egész mai török irodalomnak. (Sz. H.)